

För och emot klustervapen i Ukraina

Innehåll

Introduktion	1
Ukraina har all moralisk rätt att slå tillbaka med klustervapen	3
Vad handlar frågan om klustervapen i Ukraina om?.....	4
Skilda meningar bland socialister om klusterbomber till Ukraina	6

Introduktion

Under fredagskvällen [7/4 -23] bekräftade USA:s biträdande försvarsminister Colin Kahl att USA kommer att skicka klustervapen till Ukraina. Beskedet har mottagits med stor oro av flera människorättsgrupper i världen, som beskriver beslutet som ett ”stort misstag” ...

Redan dagen innan beslutet blev offentligt [uppmånade Human Rights Watch](#), HRW, såväl Ryssland som Ukraina att stoppa användningen av klusterbomber. Även FN:s talesperson för mänskliga rättigheter, Marta Hurtado, har uppmånat Ryssland och Ukraina att genast stoppa användandet av den typen av ammunition. (DN 9/7 2023)

Ryska klusterbombkapslar uppsamlade i Charkiv (foto: stadens räddningstjänst)

Ukraina fick nyligen tillgång till amerikansk klusterammunition. Det är kontroversiellt, eftersom över 100 stater har undertecknat en konvention som förbjuder användning av sådana vapen. Till saken hör att varken Ryssland eller Ukraina skrivit under konventionen. Det har inte heller USA, Brasilien, Kina, Indien, Pakistan, Iran, Egypten, Israel, Turkiet, Grekland, Polen och Finland m fl.¹

Beslutet att skicka sådan ammunition möttes av omfattande protester, i synnerhet från fredsforskare och människorättsgrupper. Även flera stater har protesterat, dock inte Sverige.²

¹ Se https://sv.wikipedia.org/wiki/Konventionen_om_klusterammunition

² Se [USA:s beslut att skicka klusterbomber till Ukraina väcker starka känslor – 111 länder har helt förbjudit klusterammunition](#) (svenska Yle – TV)

Faktum är dock att klustervapen använts i Ukraina från allra första början, av båda sidor. Ryssland har använt dem i stor omfattning, även mot civila, vilket rapporterats många gånger.³ Ett fall som fick extra kraftigt eko var när ryssarna i april 2022 fällde en klusterbomb över en tågstation i staden Kramatorsk, vilket dödade minst 58 personer och skadade 160, ett klart krigsbrott.⁴

Samtidigt som det protesterats mot leveranser av klusterammunition till Ukraina, finns även många som anser att Ukraina har all rätt att använda klustervapen till sitt försvar, i synnerhet eftersom Ryssland använt och använder dem i massiv omfattning.

Ryssland har även använt andra mycket otrevliga vapen, såsom termitbomber⁵ (som är ett slags klusterbrandbomber) och termobariska bomber⁶. Det har rapporterats i massmedia, men protester har tyvärr inte varit särskilt vanliga.

Termitbomber över Vuhledar i mars 2023

³ Amnestyrapporter: [Klusterbomber dödade barn och två vuxna civila ...](#) (1 mars 2022) och [Amnesty: Bevis för rysk användning av klusterbomber](#) (SVT 22 juni 2022)

⁴ [Ryssland ringas in efter förbjuden klusterbomb](#) (*Expressen*) och utförligare [Ryssland ringas in efter bomber mot flyende](#) (*SvD*)

⁵ [Brandbomber över Donetsk – bränner sig igenom tunnare hustak](#) (SVT 22/7 -22) och [Ryska brandbomber regnar över staden](#) (*Expressen* 14/3 -23)

⁶ https://sv.wikipedia.org/wiki/Termobariska_vapen och [Termobariska bomber faller över Mariupol](#) (*AB* 22/3 -22)

Men låt oss återgå till ämnet för denna artikelsamling, dvs klusterammunition. Eftersom frågan är så kontroversiell, så tycker man att den borde ha livligt kommenterats och debatterats i vänsterpressen, men tyvärr har det varit märkligt tyst. Därför har också denna artikelsamling blivit ganska tunn. Varför? Måhända därför att det råder delade meningar och man vill inte snöa in i en debatt som kan bli mycket infekterad? Men man borde åtminstone ha klargjort att sådana vapen redan använts i kriget, i synnerhet av ryssarna (och då även mot civila), men även av ukrainarna – se ovan.

Den första texten nedan är en insändare från ukrainare i Sverige, vilka argumenterar för att Ukraina måste få använda klustervapen till sitt försvar. Den andra är från *Ukrainasolidaritet*, som står för i stort sett samma linje, medan den tredje, från *Internationalen*, handlar om de olika uppfattningar som finns bland socialister, men utan att klart ta ställning i sakfrågan.

Den övriga vänsterpressen, som *Flamman* och *Offensiv*, har tyvärr i stort sett hållit tyst.

Martin F

Ukraina har all moralisk rätt att slå tillbaka med klustervapen

GöteborgsPosten 24 juli 2023

I den senaste debatten har det uttryckts att Ukraina borde hålla sig med en högre moral än vad angriparen gör. Men Ukrainas, och därmed ukrainarnas beslut, att be om att få klustervapen för att ge moteld mot angriparen bör respekteras, skriver fyra representanter för Nordic Ukraine Forum och Ukrainska Föreningen Östergötland.

Den 7 juli bekräftade president Biden i USA att landet ska skicka klusterammunition till krigsdrabbade Ukraina. Beslutet har sedan dess kritiserats av både allierade och av människorättsgrupper.

Men det har inte varit någon större debatt om det faktum att Ryssland i stor utsträckning har använt klustervapen, i synnerhet gamla vapen med hög felfrekvens, när de har utfört sina krigsförbrytelser mot civila i Ukraina. När Ukraina nu får modernare versioner av dessa vapen att använda legitimt för att försvara sig mot sin angripare och återta sina territorier har mycket mer debatt väckts.

Ukrainas beslut att be om att få dessa vapen bör respekteras och bör inte beskrivas som en eskalering när Ukraina ger moteld mot den angripare som redan använt dessa vapen mot civilbefolkningen.

Putin sprider rena lögner

Klustervapen medför risker eftersom oexploderad ammunition kan finnas kvar under lång tid i de områden där de har använts. Ryssland har sedan dag ett av fullskaliga invasionen använt klustervapen för att bomba Ukraina, inklusive civila mål. Putin har nyligen antytt att dessa vapen har knappt använts av Ryssland, men detta är en ren lögn. Regionerna Dnipropetrovsk, Donetsk, Zaporizjzja, Kiev, Luhansk, Mykolajiv, Odessa, Sumy, Charkiv, Cherson och Tjernihiv har drabbats av dessa vapen.

Ryssland fortsätter att använda dem och därigenom minera fler och fler områden. Ukraina kommer därmed att behöva minröjning och rensning av områden med odetonerade ryska klusterbomber under en lång tid efter segern.

Om Ukraina anser att klusterammunition, som används mot militära mål, är nödvändig för att vinna över angriparen så är Ukraina i sin fulla rätt att använda dem. Moderna versioner har en betydligt lägre felfrekvens och lämnar därför mindre oexploderad ammunition efter sig.

Ukraina har lovat att följa fem viktiga principer i användningen av klustervapen:

- De kommer endast användas i Ukraina, för att befria de tillfälligt ockuperade territorierna.
- De kommer inte användas i städer utan endast på platser där ryska trupper är koncentrerade, i syfte att bryta igenom fiendens försvar.
- Ukraina kommer att föra noggranna register över användningen av dessa vapen var de kommer att användas.
- De områden där klustervapen använts kommer att prioriteras för minröjning efter att de har utrymts.
- Ukraina kommer att rapportera om användningen av vapnen och deras effektivitet för att säkerställa en korrekt övervakning.

Vore som att avstå från effektivt försvar

I den senaste debatten har det uttryckts att Ukraina borde hålla sig med en högre moral än vad angriparen gör. Att begära av Ukraina att avstå från att effektivt kunna försvara sig mot en brutal angripare är dock också att begära av Ukraina att acceptera att fler civila ukrainare dödas av ryska bomber mot bostadshus, skolor och sjukhus och att fler ukrainska soldater dör och lemlästas i strid under den pågående motoffensiven.

Ukraina tar en kalkylerad risk i valet att använda klustervapen mot legitima militära mål. Fler civilas död och lidande kan undvikas genom att Ukraina mer effektivt kan slå tillbaka mot angriparen.

Ukraina gör inget enkelt val. Det är svårt att förstå kritiker av det valet när man vet vilka verkliga valmöjligheter Ukraina står emellan.

Alina Zubkovich, ordförande Nordic Ukraine Forum, Årets européer

Alyona Kashyna, vice-ordförande Nordic Ukraine Forum, Årets européer

Pavlo Melnyk, ordförande, Ukrainska Föreningen Östergötland

Andreas Greén, styrelseledamot Ukrainska Föreningen Östergötland

Vad handlar frågan om klustervapen i Ukraina om?

av **Jan Czajkowski**

Ukrainasolidaritet 20 juli 2023 och Svenssons nyheter 27 juli

Nyligen lovade USA:s president Biden att på ukrainsk begäran skicka klusterammunition till Ukraina. Beslutet har väckt stor internationell uppmärksamhet. Både från höger och vänster kommer hård kritik.

Men upprördheten är till stor del spelad eller bygger på okunnighet. Klustervapen har använts i stor skala av Ryssland i Ukraina under hela den fullskaliga invasionen.⁷

Det är faktiskt så att båda sidor i konflikten har använt klusterammunition, även under åren av krigföring i östra Ukraina innan den fullskaliga invasionen, utan att det har uppmärksammats i västliga media i nämnvärd grad. Det handlar då nästan uteslutande om rysktillverkade klustervapen, i Ukrainas fall från den sovjetiska tiden över 30 år tillbaka, vilka representerat en mycket stor del av de vapen som Ukraina haft tillgång till innan man började få leveranser från västmakterna. Ryssland har ett tiotal olika varianter av klustervapen som använts i Ukraina under kriget.

⁷ [Amnesty: Bevis för rysk användning av klusterbomber](#) (SVT juni 2022), [Rapport: Omfattande mängd klusterbomber](#) (SvD 25 aug 2022) och [Putin hotar med klusterbomber](#) (AB 21 juli 2023). Se även Wikipedia: https://sv.wikipedia.org/wiki/Krigsbrott_under_Rysslands_invasion_av_Ukraina_2022

Det finns olika typer av klusterammunition, men det som de har gemensamt är att de sprider ett stort antal minibomber över en yta som kan vara flera hundra kvadratmeter stor. Skillnaden ligger alltså i omfattningen av den verkan som den har på fienden jämfört med vapen som enbart innefattar en enda stor laddning.

Men det största problemet med klusterammunitionen är att en del av de sprängladdningar som den sprider inte exploderar, utan ligger kvar som blindgångare som kan explodera när som helst, på liknande sätt som en mina.

Det innebär att klustervapnens spridning av sprängladdningar kan utgöra ett hot mot civilbefolkningen under många år efter att ett krig är avslutat. Det är därför som det har funnits en stark opinion i världen för att förbjuda klusterammunition. 2008 enades över hundra stater om en konvention mot klusterbomber som senare ratificerades av de flesta av dessa stater. Som framgått i medierapporteringen har varken USA, Ryssland eller Ukraina anslutit sig till konventionen, men många andra länder, som exempelvis Finland, har inte heller gjort det.

I en del media har det framställts så att konventionen mot klustervapen är bindande för alla i hela världen. Men det stämmer inte. Det är det som är själva idén med att ratificera konventionen, att det är först när en stat har godkänt överenskommelsen som det blir olagligt för dess armé att använda klustervapen.

Det är ganska typiskt att det är först nu som frågan om klustervapen i kriget mot Ukraina får ett medialt genomslag. Det framställs som att USA nu trappar upp kriget genom att ge Ukraina sådana vapen. Från ryskt håll har man förklarat att när USA levererar klusterammunitionen, så kommer även Ryssland att sätta in sådana vapen i kriget. Det är rent hyckleri. Många nyhetsmedia rapporterar okritiskt denna uppgift vidare. Utan att framhålla att Ryssland har använt klusterammunition i Ukraina sedan nästan tio års tid, i stor utsträckning mot rent civila mål.

Det mest hårresande exemplet är den ryska missilattacken med klusterammunition mot järnvägsstationen i Kramatorsk den 8 april 2022, samtidigt som hundratals personer trängdes på stationen för att komma med tåget och fly undan kriget.⁸ Enligt Human Rights Watch dödades minst 58 civilpersoner i attacken och över hundra skadades.

Det finns några fall där Human Rights Watch rapporterat att det finns starka indikationer på att civila har dödats av klusterammunition som avlossats av ukrainska styrkor. Till skillnad från de ryska styrkorna angriper inte Ukraina civila mål. Men det är förstaså så att en del människor i östra Ukraina fortfarande vägrar att lämna sina hem i stridszonerna, vilket ökar risken för att civila drabbas av striderna.

Enligt uppgift har den sovjetiska och ryska klusterammunitionen i genomsnitt så mycket som 30 procent blindgångare, som alltså blir kvar på marken och i framtiden kan komma att skada civila. Den amerikanska klusterammunitionen som har utlovats har en blindgångarkvot på under 3 procent.

Den ukrainske försvarsministern har deklarerat några principer som man kommer att tillämpa när man får de amerikanska klustervapnen: att inte använda dem på ryskt territorium, inte heller i ukrainska tätorter, man kommer att underhålla ett register över var man använt klustervapnen och detta register kommer efter krigets slut att användas för att prioritera dessa områden för minröjning.

Klusterammunitionen kan också användas just vid minröjning eftersom den kan få sprängladdningar i minfält som ryska vapen lagt ut att explodera. Även om ett par procent av

⁸ [Minst 50 dödade efter attack mot järnvägsstation i Kramatorsk](#) (SVT 10 april 2022) och [Ukrainarna sörjde och mindes dödlig attack i Kramatorsk](#) (svenska Yle april 2023)

klusterbombarna blir kvar kommer de övriga som exploderar att kunna förstöra en mycket stor del av de mineringar som de ryska automatiska mineringsvapnen lagt ut i ofantliga mängder i östra Ukraina för att stoppa den ukrainska armén. I jämförelse med minorna är blindgångarna från klustervapnen en droppe i havet.

För att kunna avancera över de ryskkontrollerade områdena där fienden haft massor av tid att gräva skyttegravar och minera de framkomliga passagerna kommer detta att kunna bli av avgörande betydelse för Ukrainas motoffensiv.

Det bör tilläggas att de klustervapen som Biden planerar att skicka inte är den senaste generationen, där procenten blindgångare lär vara under en procent, utan gamla vapen som USA inte längre har behov av. Och om USA på ett tidigare stadium hade gått med på att ge Ukraina stridsflyg och moderna stridsvagnar hade man förmodligen inte haft något större behov av klustervapen, men för att Ukrainas motoffensiv ska kunna klara sig igenom de ryska befästningarna utan väldiga förluster är de förmodligen nödvändiga.

Jag tillhör alltså dem som anser att Ukraina själv måste avgöra vilka vapen de behöver för att kunna segra, och att det inte är vår sak att kritisera dem för detta. Och jag tror att de klustervapen som Ukraina har lovats från USA kan komma att göra skillnad för landets möjligheter att driva ut de ryska angrifarna. Och att de även kommer att minska lidandet för civilbefolkningen i östra Ukraina.

Skilda meningar bland socialister om klusterbomber till Ukraina

Håkan Blomqvist

Internationalen 30/2023

USA sänder förbjudna klustervapen till Ukraina. Varken USA, Ryssland eller Ukraina har emellertid undertecknat förbudet och massförstörelsevapnet har redan använts både av de ryska och ukrainska styrkorna. Bland socialister som solidariserar sig med Ukrainas försvar går meningarna isär.

”Förbjud klustervapen – Ukraina är inget undantag”. Det skriver Fred Leplat från brittiska Socialist Resistance i Fjärde Internationalens tidskrift *International Viewpoint* 16 juli⁹. Även om ”antikapitalister och internationalister villkorlöst stödjer det ukrainska folket i dess väpnade motstånd för att befria sitt land från den ryska folkmordsinvasionen”, måste klustervapen från USA till Ukraina motverkas, menar Leplat. Stödet för Ukraina, fortsätter han, är inte nödvändigtvis okritiskt. ”Vi har varit kritiska till Zelenskij-regeringens attacker på arbetarrättigheter och dess omfattning av nyliberal politik. Nu måste vi kritisera användningen av klustervapen.” Det är förståelig, fortsätter artikeln, att Ukraina vill ha alla nödvändiga vapen för att nå en snabb seger över den ryska armén. ”Men socialister har kampanjat för förbud mot klustervapen liksom mot kärnvapen och kemiska vapen i årtal, och vi bör inte förändra vår ståndpunkt idag.”

Samtidigt skriver emellertid Catherine Samary, en av världsorganisationens veteraner på websidan *Europe Solidaire Sans Frontières* 18 juli¹⁰, att frågan om klustervapen till Ukraina måste bedömas utifrån den konkreta situationen där skillnaden mellan aggressor och den överfallna är det centrala. Ukraina har ”rätt till självförsvar med alla vapen det erhåller.” Samary lyfter också fram den ukrainska försvarsministerns ”fem principer” som kommer att styra användningen av klustervapen:

⁹ <https://internationalviewpoint.org/spip.php?article8168>

¹⁰ <https://www.europe-solidaire.org/spip.php?article67186>

1) Ukraina kommer endast använda dessa vapen för att befria dess internationellt erkända territorier, inte mot Rysslands. 2) Klustervapen kommer inte användas mot städer för att undvika civila offer, utan bara mot koncentrationer av rysk trupp. 3) Ukraina kommer att hålla strikt uppsikt över var och hur vapnen används. 4) På grundval av dessa register kommer återvunna områden att rensas från ickedetonerad klusterammunition när ”vi har vunnit kriget”. 5) Ukraina kommer att rapportera till sina partners hur klustervapnen används och deras effektivitet, med en lämplig nivå av ”transparens och kontroll”. Det senare tar Samary fasta på med meningen att stödja oberoende ukrainsk medias krav på att få tillträde till stridsområdena för att åstadkomma en sådan ”transparens och kontroll”.

Fred Leplat å sin sida vänder sig emot den ukrainske försvarsministerns utfästelser. ”Denna typ av argument är farliga då de kan rättfärdiga användningen av massförstörelsevapen som atom-, kemiska eller ’ecocidala’ vapen som napalm eller agent orange”, det senare är ett växtgift USA använde i Vietnam. Oavsett de militära motiven så kommer, menar Leplat, användningen av internationellt förbjudna klustervapen att göra det svårare för Ukraina att hänvisa till internationell rätt i andra sammanhang och sammanfattar: ”Många länder som har invaderats av långt större stater har varit segerrika, men inte bara genom militära medel. Om Ukraina vill behålla solidariteten från omvärlden, bör det inte bryta med förbudet mot klustervapen som beslutats av över hundra länder.”